

AZ IPARMŰVÉS ZET KÖNYVE. III. KÖTET.

ársulatunk nagyszabású vállalkozásának, Az Iparművészet Könyvének II. kötete 1905-ben jelent meg. Röviddel azután meghalt felejthetetlen elnökünk Ráth György a könyv szerkesztője s hogy páratlan energiáját elveszítettük,

már-már attól tartottunk, hogy nagy művét befejezni sohasem leszünk képesek. Semmi sem könnyebb nálunk, mint a tudomány bármely ágában népszerű összefoglaló munkát nyélbeütni. Annál nehezebb azonban ilyen munka megírására igazán rátermett szakembereket összehozni. Amikor könyvünk második kötete megjelent, a harmadiknak tervezete már régen készen volt s anyagát még Ráth György osztotta széjjel a munkatársak között, akiket nagy művének befejezésére megnyernie sikerült. Alig halt meg azonban kiváló elnökünk, a munkatársak egy része is feloldottnak érezte magát ígérete alól s a közreműködésről rövidesen lemondott. Amíg új s azoknál nem kevésbé jeles szakembereket szereztünk, a már kész értekezések, amelyek egy része a II. kötet számára készült, de onnan kiszorult, apránként elavultak, úgy, hogy ezeket is újból kellett megírni, vagy legalább is átdolgoztatni. Hogy erre a szerzők nem szívesen vállalkoztak, azon alig csodálkozhatunk. Amily arányban az új cikkek megírása haladt, olyan arányban avultak el a régiek. Ebből oly vége beláthatatlan circulus vitiosus keletkezett, hogy Ráth György utóda a könyv szerkesztésében, Éber László, végezetül is nagy elfoglaltságára való hivatkozással lemondott tisztjéről. Társulatunk kérésére akkor Divald Kornél vette kezébe a könyv ügyét, aki minden idejét ennek szentelve s az energikus munkában Ráth György nyomdokain haladva, alig másfél esztendő alatt, a múlt év június havában óriási kész anyagával együtt sajtó alá rendezetten adta át a munkát az Athenaeum-nyomdának. Ez utóbbi közel egy esztendőn át fáradt azon, hogy a harmadik kötet az előző kettőhöz méltó s Ráth György nagy művének külső kiállításában is minden tekintetben kifogástalan betetőzése legyen. A harmadik kötet szerzői értekezéseik megírásánál ugyanazt a módszert követték, amely az első két kötetben már bevált. Az iparművészet egyes technikai anyagának és ez utóbbi feldolgozásának ismertetése után magának a technikának műtörténelmi fejlődését írták meg s végül az idevágó emlékek és modern munkák nyomán a technika magyarországi fejlődését és mai állását. Kivételt csak a fémek feldolgozásával foglalkozó

műiparágaknál kellett tenni; elsősorban azért, hogy az ismétléseket elkerüljük. A kötet fele-része ezekkel foglalkozik s épp azért bevezetésül a fémek szerepéről az iparművészetben és ezek feldolgozásának módjáról Edvi-III és Aladár külön tanulmányt írt, amelyben a kiváló szakember és író vonzó előadással ismerteti meg az olvasót mindazzal, amit az iparművészet idevágó alkotásainak nagyobb megértése szempontjából tudni kívánatos.

A legelőkelőbb iparművészeti technikáról, az ötvösségről Mihalik József, ezen a téren legkiválóbb specialistánk írt monográfiát, amelyben anyagán korlátlanul uralkodva elsőbbsen is a bizsutteriáról szól, az ékszerekről és a drágakövekről. Majd a tulajdonképpeni ötvösséggel foglalkozva, végig vezet ennek a nemes technikának egész multján, kezdve az őskoron napjainkig. Főbb korszakainak méltatása nyomában mindenütt a magyar ötvösség dicső műtörténelmi szerepéről is behatóan emlékezik meg s végül a modern ötvösséget is méltatja. Ugyanilyen módszer szerint tárgyalja Éber László dr. a bronz és az ón szerepét az iparművészetben. A mesteri összefoglalásnak való-ságos remeke ez a kis monográfia, amelyet Csányi Károlynak, az Iparművészeti Múzeum igazgatóörvének a vasművességről szóló, nem kevésbé alapos tanulmánya követ.

A következő cikk a zománc monográfiája s szerzője ismét Mihalik József, aki erről évek előtt már könyvet írt. Ennek anyagát a kutatás újabb eredményeivel együtt találjuk meg itt rövidebb, de azért minden tekintetben kimerítő összefoglalásban. Az üveg technikájáról és remek műveiről Divald Kornél írt könnyen áttekinthető monográfiát. Alaposság tekintetében vele vetekedik Gulyás Pál dr. munkája a könyvkötésről. Ezt a nálunk bizvást alapvetőnek mondható tanulmányt — legbonyolultabb iparművészeti technikának, a textilis művességnek az ismertetése követi, amelynek óriási anyagával ketten, Mihalik Gyula az iparművészeti iskola tanára és Török Kálmán birkóztak meg. Török Kálmán a szövés és rokon technikáinak technológiáját, a szövés és a szőnyeg történetét s a monográfia utolsó fejezeteként a textilis művészet magyarországi fejlődését tárgyalja. Mihalik Gyula a hímzés és a csipke fejlődéséről ír s ennek a két szép technikának legkiválóbb emlékeit mutatja be fejtegetései folyamán. Mintegy pillantásul a jövőbe Az Iparművészet Könyvét Náda i Pál dr.-nak, a jeles esztétikusnak következő című cikke zárja be: Iparművészeti törekvések a huszadik században. A modern iparművészetéről szóló tudnivalók kitünő összefoglalása az a tanulmány, amely, amint

Matyóviselet. Juhász Árpád rajzai.

Costumes des paysans hongrois.

már erre utaltunk, az iparművészet fejlődésének jövőbeli lehetőségeire is kiterjeszkedik. S ezzel végére értünk nagy munkánk tartalma felsorolásának. A monográfiák szerzőinek fejtegetéseit 352 szöveggép és 75 képmelléklet, ez utóbbiak sorában három színes, kíséri és teszi még tanulságosabbá. Külön elismerés illeti az Athenaeum-nyomdát, mely szokott gondosságával végezte a mű nyomását; ugyanő intézi annak könyvtárusi terjesztését.

Az Iparművészet Könyve III. kötetének ter-

jedelme 636 oldal, vagyis valamivel több mint 40 ív. Társulatunk tagjai az Országos Iparművészeti Társulat igazgatóságánál (IX., Üllői-út 33-37.) a harmadik kötetet 11 kor. 50 f. kedvezményes áron rendelhetik meg. A kötet bolti ára 16 K. Az egész mű bolti ára 48 K. A Társulat tagjai mind a három kötetet együtt 34 K. 50 f.-ért kapják. Melegen ajánljuk Társulatunk e nagy anyagi áldozatokkal és lelkes és szakavatott munkával létesült maradandó értékű kiadványát olvasóink figyelmébe.

Gy.

JUHÁSZ ÁRPÁD: A MATYÓVISELET DEKORATÍV SZÉPSÉGÉRŐL.

díszítőművészet elemeit tudvalevőleg a mértani formákon kívül nagyrészt a növényi és állatvilágból veszi; ezeket gyúrja, alakítja a díszítőművész évezredek óta. E motívumok mellé sorozhatók az ember viseletében megnyilat-

kozó és aránylag kevésbé kihasznált formai szépet is díszítő elemként.

Már magában a ruha egyszerű megoldásában is alkalmas díszítési feladatokra; a célszerűségi szempontokból ruhadarabokkal tagozott emberi alak, úgy ahogy követi vagy eltakarja annak formáit, gazdag anyagot szolgáltat, mely még gazdagabbá válik, ha a ruházatra öntudatosan alkalmazott díszítéseket, hímzést, sűjtást, rojtozást, csipkét stb. hozzávesszük.

A népviselet az, ami itt elsősorban érdemes a tanulmányozásra sokféleségénél fogva.

Hosszú idők próbálgatásának eredményeképp jelenik meg előttünk egy ilyen népviselet; nagy tényezők dolgoztak rajta; a hagyomány, szokás, éghajlat s egyéb életviszonyok. Az emberi test fődése, egyes részeinek hangsúlyozása vagy elrejtése volt mindig a vezetőgondolat ezeknél a feladatoknál, amiket az emberi szellem a legkülönfélébb változatokban oldott meg.

Igen érdekes, különös ilyen megoldási módot mutat a mi matyó (mezőkövesdi) népviseletünk.

Ennél (különösen a nőruháinál) a test alakja nagyon el van fődve, beburkolva, alig látszik belőle valami, s ami itt igazán érvényesül, az maga a ruha, a ruhának a dekoratív kiépítése, mondhatni a test formáinak rovására. A ruha, a „gúnya“ csakugyan a legfontosabb a matyók életében, ezért fáradnak, dolgoznak, nagy áldozatot hozva öntudatlanul, de belső érzésektől ösztökélve a nemzeti géniusznak; nagy erkölcsi, gazdasági, művészi erők, értékek kitevője ez a szeretlen fényűzés, ami e viseletben megnyilatkozik.

Matyóviselet. Juhász Árpád rajza.

Costumes des paysans hongrois.

Talán a legszebb e viseletnél a menyecskek ruhája. A hosszú rojtú „csavarintós“ kendő színes keretkép veszi körül a fejet, szokatlanul megnagyítva annak alakját, a rojtok szerepelnek itt, meg a méhkasalakú „tok“. Ebbe van a haj beleszorítva s ez a fejnek bizarr, hegyes kúpban végződő befejezést ad; csak az arc fedetlen; még kevesebb látszik a fejből a nagy, színes, ünnepi sátoros fejkendő alól, amely mint valami tető födi be a fejet s messzire kiálló szélei az azokat szegélyező hosszú rojtjaival valóságos ereszt képezve.

Különösen hátrafelé nyúlik ki erősen az alája kötött jól keményített fehér kendő és papírbetétek s még inkább a „tok“ segítségével; a fej mozdulata e kendővel annyira hangsúlyozva van, hogy nagy távoból is észrevehető a legcsekélyebb helyzetváltozások is.

A felső testet lazán fedi a rékli, a „litya“, a mellék semmit sem látszanak; a dagadó papírbetétes, keményített litya-vállak messze kiugranak, kiszélesítve a felső testrészt, szabályosan szedett reddői a színes tarkaszövetek virágait összefüggő sávos színfoltta egyszerűsítik. Többsoros színes csipkék s azokra boruló szalagok fejezik be az ujjat a könyök fölött, ahonnan kezdve fedetlen a kar.

A csípőben szűk, szabályosan szedett reddőji szoknya, lefelé harangosan kiszélesedik (a „höndörgő“) egész a bokáig ér, a lábaktól csak a kopogó csizmák orra látszik; az alsó kiszélesedését a szoknyáknak, a 100 métert is meghaladó fodrok okozzák. A járásnál szép hullámjátéka van e nagy súlyt képviselő (20-30 kgmot is nyomó) s a szoknya alól felvetődő fodroknak; az ülésnél pedig e fodrok párhuzamos színsávú virágokra emlékeztetnek. A szoknya

alját szalagokkal, bársonnyal szegélyezik be, és pedig úgy, hogy már messziről látható legyen; sötét alapú szövetet világosan, s világosat sötéten díszítve. Itt is, mint a „litya“ vállánál a virágos mintás szöveteket (egész egyszerűen a virágos mintánál nem is használnak) a szabályos redőkkel tudatosan úgy alkalmazták, hogy a virágok foltjai sűrűn egymás mellé sorakozva egyöntetű színsávokat képeznek.

Igen jellemző a mellre boruló nagy rojtos kendő, mely szintén pontos redőkbe szedve, belül előbb csak a kendő alapszínét mutatja, aztán az összefolyó virágfoltokat, erre szalagok és a sohasem hiányzó „csillagok“ szegélyzete következik; ez utóbbiakat maguk varrják a kendőre, jól megfontolt színárnyalatokban. Éppúgy maguk hálózzák rá a hosszú rojtokat is „belinából“ (berliner) s az öltözködésnél gondoljuk van arra, hogy az ingvállat csak egy-két kisebb rojtpamat takarja, hogy így annak színe is érvényesüljön. Hátul a kisimított kendő csücskén levő virágok teljesen érvényesülnek s csak lányoknál födi azt is a hajfonat kettős szalagja.

Kötényt kétféle is viselnek, az ünnepi szélesráncut és a hétköznapi simát. Különös, hogy míg az ünnepit csak szalagokkal, ezüst zsinórokkal díszítik, addig a hétköznapi gazdag, széles hímzésű (gyapjú vagy selyem) nagy virágokból álló díszítés kerül. Templomba mindig ebben mennek, ez van felül és rendszerint párhuzamos, bokáig érő széles, szabadon csüngő szalag födi. A hímzett kötény ilyenkor alul van, a templomi kötény aztán lekerül, de a hímzett kötény mindig rajtuk marad még a munkánál is, gyermekek, kislányok abban játszanak; utcára ki nem mennének anélkül.

A kötény alapszíne a fekete, mely mintegy

basszusát képezi a sok élénk magasabb hangoknak megfelelő színeknek; s ez, míg egyrészt kiemeli a színeket, másrészt a színek tarka hafását tompítja, a szemnek jóleső nyugvóponthoz képezve. A legények félreecsapott virágos tollas árvalányhajás fekete magas kalapja csak éppen hogy ül a fejük tetején, jól kifejezve büszke „karga” voltukat. Külön szalag szorítja hátul

a fejükre, hogy le ne essék. Nagyon szépen érvényesül ezeken a tagbaszakadt legényeken a hímzett legénying, a csaknem bokáig érő s így a kart teljesen elfödő ujjak könnyű perkal anyagának mintegy nehezékét képezik a vörös pamut- vagy selyemhímzések és a súlyos horgolt szegélyek. A különböző karmozdulatoknál a legváltozatosabb formákban esik a széles ingujj, részben vagy

egészen elfödve a legényt, miközben a hímzés teljes nagyságában láthatóvá lesz. A kötözködésben ferdén betűzött színes hímzésű zsebkezdő, a mélyen lekötött, csaknem a földig érő, gazdagon hímzett aranyrojtos kötény, annak piros és még külön alkalmazott széles díszszalagja, a rojtos sokráncú gatyja, a magasszárú csizma, mindmegannyi jó dekoratív elem. —

A többi ruha is, mint a gyermekek zubbonya, a díszes szűr, suba, ködmön, a bizarrfodró „rékli”, úgy díszítésében, mint szabásában kiváló s az eleven alakon megnyilatkozó dekoratív szépsége pedig mind ezen ruhadaraboknak valóban elsőrangú. — Ezekből mutatunk be egy sorozatot, hogy a mondottakat igazoljuk.

Matyóviselet. Juhász Árpád rajza.

Costumes des paysans hongrois.